

ЛІТЕРАТУРА:

1. Печенюк Н.М. Проблема управління зовнішнім державним боргом України та шляхи її вирішення / Н.М. Печенюк // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – № 7.
2. Федоров В.А. Державний борг – важлива складова діяльності сучасної держави / В.А. Федоров // Новітні наукові дослідження держави і права. – 2011. – Т. 1.
3. Головачев Д.Л. Регулирование государственного долга в рыночной экономике: автореф. канд. юрид. наук / Д.Л. Головачев. – М, 1996.
4. Паливода К. Державний борг та політика фінансових запозичень в Україні / К. Паливода // Банківська справа. – 2011. – № 4.
5. Кучер Г.В. Ефективність системи управління державним боргом в Україні / Г.В. Кучер // Фінанси України. – 2012. – № 6.
6. Заверуха І. Правові проблеми класифікації державного боргу / І. Заверуха // Право України. – 2007. – №3.
7. Федоров В.А. Види державного боргу України / В.А. Федоров // Актуальні проблеми держави і права: зб. наук. праць. – 2011. – Вип. 57.

УДК 340.12 : 35.072.2(477)

Таросва В. В., к.ю.н., доцент
кафедри теорії держави і права НУ «ОЮА»

Система контролю та інституалізація контрольної гілки влади в Україні

У статті доводиться те, що контрольна влада поступово формується в самостійну гілку державної влади, в якій функціонують особливі органи держави. Контрольна влада здійснюється різнорідними органами і тому має сукупний (кумулятивний) характер.

Ключові слова: контроль, контрольна влада, органи контрольної влади, принципи контрольної влади.

В статье доказывается то, что контрольная власть постепенно формируется в самостоятельную ветвь государственной власти, в которой функционируют особые органы государства. Контрольная власть осуществляется разнородными органами и поэтому имеет совокупный (кумулятивный) характер.

Ключевые слова: контроль, контрольная власть, органы контрольной власти, принципы контрольной власти.

In the article is proved that the supervisory power is gradually developing into an independent branch of state power. The supervisory power is enforced by different bodies and thus has the cumulative character.

Key words: control, control authorities, control authorities, the principles of the control authorities.

Актуальність теми. Актуальність дослідження пов'язується з тим, що для сучасних держав принцип поділу влади розглядається як визначальний в організації державного механізму. Ряд дослідників обґрунтовують необхідність формування нових галузей влади і модифікацію традиційних. Зокрема, затверджується існування контрольної галузі державної влади. Розвиток контрольної галузі державної влади припускає, що існують такі органи держави, які здійснюють контрольну діяльність і

не повинні бути підлеглими якійсь іншій галузі влади, оскільки кожна галузь державної влади, пов'язана зі здійсненням певної функції.

Аналіз останніх досліджень. У контексті контрольної влади досліджували такі вчені, як С. Алексєєв, О Венгеров, Д. Керімов, В. Копейчиков, О Копиленко, Н. Нижник, Ю. Оборотов, В. Чиркін та інші.

Метою дослідження є виділення тенденцій розвитку контролю при здійсненні державної влади, його інституалізації, системності побудови, функціонального призначення.

Вклад основного матеріалу. Поняття контролю в науці є неоднозначним. Так, під контролем слід розуміти сукупність процесів у соціальній системі, за допомогою яких забезпечується дотримання певних зразків діяльності, а також дотримання обмежень у поведінці, порушення яких негативно позначається на функціонуванні системи. Інше уявлення пов'язане з розглядом контролю як механізму, за допомогою якого забезпечується дотримання певних обмежень, умов, порушення яких завдає шкоди функціонуванню соціальної системи. Третій підхід виражається в тому, що контроль — це цілісна система всіх соціальних регуляторів. Четвертий — свідчить про контроль як одну з основних форм державного управління, без застосування якого управлінська діяльність втрачає значення [1, с. 88].

В. Афанасьєв зазначає, що завдання контролю полягає в тому, щоб виявити результати впливу суб'єкта на об'єкт, допустимість відхилення від вимог управлінських рішень, від прийнятих принципів організації і регулювання, з'ясувати причини цих відхилень, а також визначити шляхи подолання наявних труднощів для ефективного функціонування всієї системи [2, с. 240]. Основним призначенням контролю за діяльністю апарату державного управління є створення умов для поглиблення знання та коректування управлінських процесів, подолання відхилень при змінах умов або відносин на шляху до оптимального функціонування системи, а також забезпечення підвищення ефективності діяльності апарату управління. Отримана за допомогою контролю інформація про результати управління необхідна для подальшого розвитку системи.

Характеризуючи контрольну функцію управління, деякі вчені акцентують увагу на здійсненні її у вигляді нагляду, протиставляючи або поєднуючи поняття «контроль» і «нагляд». Що ж становлять собою ці поняття? Термін «контроль» часто розуміється у значенні англійського слова control — «панування, влада» [3, с. 221]. В українській мові слово «контроль» означає перевірку, а також спостереження з метою перевірки [4, с. 92].

Термін «нагляд» означає: «спостереження з метою перевірки, орган для спостереження за будь-ким, будь-чим».

Існує загальноприйнята точка зору, що нагляд є видом контролю. На думку О. Андрійка, поняття контролю є більш широким, ніж поняття нагляду. Під час його здійснення перевіряється не тільки систематичність виконання нормативно-правових актів і прийнятих рішень, але й надане контролюючим органам право втручатися в оперативну діяльність підконтрольних об'єктів у формі видання обов'язкових для виконання розпоряджень. А завданням нагляду є тільки виявлення і запобігання правопорушенням, з'ясування відповідності діяльності підконтрольних об'єктів чітко встановленим правилам. Органи, що здійснюють нагляд, не мають права втручатися в оперативну діяльність чи змінювати акти органів управління. Нагляд, у порівнянні

з контролем, є більш вузьким видом діяльності [5, с. 364].

У державно-правовій літературі поняття «контроль» розглядається в цілому як система спостереження і перевірок процесу функціонування і фактичного стану керівного об'єкта з метою оцінки обґрунтованості й ефективності прийнятих ним управлінських рішень і результатів їх виконання, виявлення відхилень від вимог, сформульованих у цих рішеннях, усунення несприятливих наслідків їх виконання й інформування про них компетентних органів [6, с. 26].

Контрольна і наглядова діяльність щодо забезпечення законності в державному управлінні притаманна всім галузям державного механізму, оскільки правоохоронна діяльність держави є однією з форм здійснення функцій останньої. У короткому викладі контрольна функція полягає в тому, щоб з'ясувати, чи відповідає діяльність органів влади, підприємств, установ, організацій тим завданням, що стоять перед ними, чи виконуються і як саме виконуються покладені на них обов'язки, яким є кінцевий результат виконаної ними роботи і т. ін.

Контроль — це процес забезпечення досягнення організацією своєї мети, що складається з позначених критеріїв, визначення фактично досягнутих результатів і впровадження коректив у тому разі, якщо досягнуті результати істотно відрізняються від установлених критеріїв.

Контроль як специфічна діяльність має складну структуру і виявляється в різних аспектах, що й обумовлює різні характеристики цього поняття і розмаїтість уявлень про нього.

Контроль — частина організаційної роботи, невід'ємним елементом якої є вироблення й ухвалення рішення, технологія і механізм організації його виконання і перевірка кінцевого результату. Головне призначення контролю у сфері діяльності держави — забезпечення ефективного апарату державного управління, підвищення його відповідальності перед громадянами за свої рішення, знайдення шляхів здійснення цих завдань і націленість на кінцеві результати.

Здійснення контролю як суспільно значимої функції визначає сутність поняття «контрольна влада».

Перш ніж виробити концепцію контрольної влади, необхідно уточнити таке поняття, як «влада», «здійснення влади». Поняття «влада» тільки в аспекті основ концепції як форми наукового знання формулюється так: влада — це стан векторіального функціонування суспільних відносин, що здійснюються шляхом їх контролю через різні види діяльності: установлення (законодавча); виконання (виконавча); забезпечення (судова); відновлення, установлення, констатування і напрям (контрольна). Способи здійснення влади — це сукупність можливостей формувати суспільні відносини в інтересах суспільства. Методи здійснення влади — як характеристика практичного здійснення функцій, вплив на волю, а через неї на діяння об'єкта управління чи владного впливу.

Контрольна влада, що представлена вищими державними органами зі специфічними повноваженнями, повинна бути незалежною від інших галузей влади [7, с. 98].

Контрольна влада поступово формується в самостійну галузь державної влади в Україні, в якій є особливі органи держави. Кожна галузь державної влади пов'язана з певною функцією державної влади. При цьому система органів контрольної влади в Україні не є ієрархічною. Контрольна влада в Україні здійснюється різнорідними

органами і тому має сукупний (кумулятивний) характер. Таким чином, специфіка цієї галузі влади полягає в тому, що її органи розосереджені і кожний з них здійснює часткову функцію загальнодержавного контролю. Контроль як особлива форма діяльності держави виключає ієрархію і співвідпорядкованість усіх контролюючих органів, інакше відбулася б концентрація влади в одного виду органів і замість протидії посиленню влади, її неправомірним акціям ми б одержали один контролюючий авторитарний орган.

Сфера застосування контрольної влади в Україні не обмежена. Органи контрольної влади незалежні в здійсненні своїх функцій і в процесі цього здійснення не підлеглі ніяким іншим органам. Їх незалежність є однією з найважливіших ознак відокремлення цієї галузі державної влади.

Контрольну владу в державі здійснюють загальнонаціональні органи різних видів, які не підлеглі один одному, і кожний діє у своїй сфері.

Становище органів контрольної влади в Україні своєрідно. Вони не створюють загальних норм поведінки, не займаються безпосередньою виконавчою діяльністю, не розглядають конкретні кримінальні чи цивільні справи й у ряді випадків не мають права самі застосовувати будь-які санкції. Ці санкції застосовують інші уповноважені на те установи за доповіддю органів контролю або відповідно до прийнятих ними рішень. Основне завдання органів контрольної влади — встановлення фактів порушень закону, а в ряді випадків — несумлінності, недоцільності, неетичної поведінки з боку державних службовців, складання акта про порушення, подання доповіді відповідному органу або звертання до суду. Безпосередньо санкції вони самі можуть застосовувати у вкрай рідких випадках.

Органи контролю займаються лише розслідуванням, перевіркою, вивченням стану справ і не мають права втручатися в оперативну діяльність інших органів держави, підприємств, установ. До порушників необхідні заходи вживають уповноважені на те інші державні органи. Розслідуючи ті чи інші порушення, органи контролю можуть викликати для давання пояснень посадових осіб, мають право вимагати надання будь-яких документів, причому посилання на службову таємницю в цьому разі не приймаються.

Результати діяльності контрольних органів оформляються у відповідних правових актах (документах). Реалізуючи свою владну компетенцію, контрольні органи та їхні посадові особи приймають певні рішення, які мають форму офіційного правового документа. Юридичні підстави для прийняття контрольними органами актів правового характеру передбачені актами, що визначають їхню компетенцію. У правовому акті контрольного органу поряд із правоохоронною виявляється й управлінська сутність, бо є формою піднормативного правового регулювання [8, с. 45]. Акт контрольного органу своїм владним організуючим впливом певним чином вторгається у відносини, вже сформовані до нього, змінює їх, перетворює відповідно до завдань, закладених в нормах права. Якщо ж при правовій оцінці діяльності підконтрольного об'єкта виявиться неправомірна поведінка, тоді до розслідування підключаються правоохоронні органи.

Аналізуючи властивості й ознаки правових актів контрольних органів, можна класифікувати їх за різними підставами: за органами, що приймають акти, за юридичними властивостями контрольних актів, за їх предметною спрямованістю. За своєю формою правові акти контрольних органів можуть бути найрізноманітнішими.

Органи прокуратури заявляють протести, вносять подання, виносять постанови і застереження. Особливе значення мають правові акти, які містять розпорядження конкретизуючого та персоніфікованого характеру, підсумкові судження щодо розглянутої юридичної справи. Причому такий документ може прийняти виключно тільки та посадова особа, якій надане таке повноваження. Істотним моментом є той факт, щоб на посадову особу була покладена і відповідальність за прийняття контрольно-правового акта. Правові акти контрольних органів повинні відповідати певним вимогам. Серед них законність і обґрунтованість: виявлені факти повинні бути доведеними, мати ознаки відносності, повноти і вірогідності.

Контрольні органи при здійсненні своєї діяльності керуються Конституцією України, нормативно-правовими актами, а також законами України. У професійно-юридичному аспекті контрольну діяльність кваліфікують як різновид правозастосовної діяльності [9, с. 10-34]. Специфіка контрольної діяльності як творчої організаційної діяльності вторинного (похідного) характеру дає можливість відокремити її від інших функцій управління не тільки в науковому, але й в організаційному плані. Контрольна діяльність покликана вирішувати широке коло питань: установити фактичне виконання заданого управлінського рішення в організаційній виконавчо-розпорядницькій діяльності підконтрольного об'єкта, дати правильну суспільно-політичну і спеціально-юридичну оцінку, прийняти ефективне рішення щодо вдосконалення діяльності підконтрольного об'єкта, домогтися оперативного, найбільш повного і якісного виконання прийнятого рішення. Контрольна діяльність, сполучаючи риси розпорядницького й юрисдикційних способів, може виступати у формі регулятивних і охоронних правовідносин [10, с. 35-56].

До контрольної діяльності висувається цілий ряд вимог. По-перше, вона повинна бути законною, тобто контроль має здійснюватися в рамках конкретних нормативних розпоряджень. По-друге, всебічною, а значить, охоплювати найбільш важливі питання. Перевірки повинні проводитися не тільки серед тих підрозділів, результати діяльності яких незадовільні, але й серед тих, котрі мають гарні результати. По-третє, гласною, тобто результати перевірок повинні бути відомі контрольованим органам. Нарешті, ця діяльність не може обмежуватися виявленням фактичного стану справ, а повинна супроводжуватися заходами для усунення недоліків.

Існують певні види контролю. У залежності від підходу виділяють внутрішній і зовнішній контроль, внутрішньовідомчий і відомчий, загальний і спеціальний.

Система внутрішнього контролю, до якої можна віднести галузевий і відомчий контроль, перебуває в безпосередній залежності від співвідношення централізації і децентралізації у сфері управління і відповідних організаційних форм. Ці види контролю тісно переплітаються і при взаємодії дають можливість одержати об'єктивну інформацію, всебічно проаналізувати стан справ і запобігти негативним наслідкам. Проводяться вони відносно конкретної функції управління чи галузі. Тісне об'єднання цих видів контролю не дає основ для їх отождолення. Між ними існують істотні відмінності.

Відмінності ці стосуються різних сторін контрольної діяльності й самого характеру контролю.

Так, галузевий контроль бере початок з організаційної підпорядкованості контрольованого контролюючому. При відомчому контролі така залежність відсутня. Відмінність цих видів контролю полягає в різних правових формах реалізації контролюючих повноважень і правових методів впливу, зміст їх також різний. Якщо відомчий контроль

є тільки внутрішнім і може стосуватися різних сторін, то надвідомчий контроль, як правило, стосується конкретної функції чи певної сторони управлінської діяльності.

Але і за правовими наслідками галузевий і надвідомчий контроль мають свої відмінності. Якщо галузевий може обмежуватися заходами адміністративно-організаційного впливу, то при надвідомчому контролі контролюючий орган може вживати заходів у рамках своїх повноважень чи звертатися з поданням результатів контролю у відповідні державні органи, уповноважені застосовувати певні заходи впливу.

В Україні система контролю у сфері державного управління відбувається в напрямі розвитку складних і розгалужених систем надвідомчого контролю. Завдання таких систем контролю полягає в забезпеченні рішень комплексного характеру, що стосуються декількох, а то й багатьох галузей управління або реалізації окремих функцій управління. Тому цей вид контролю не пов'язаний з адміністративною підпорядкованістю суб'єктів.

Правовою основою надвідомчого контролю є Конституція України і відповідні законодавчі акти, які регулюють діяльність у цій сфері.

Слід зазначити, що в основу класифікації видів контролю можуть бути покладені різні критерії. Вище був розглянутий галузевий і надвідомчий контроль з точки зору характеру взаємовідносин між суб'єктами контролю і підконтрольним об'єктом, але не менш важливо в основу виділення видів контролю покласти сутність контролю чи напрямку його здійснення. Відповідно, виділяється фінансовий контроль, банківський, податковий, контроль за виконанням управлінських рішень та ін.

Система надвідомчого контролю формується при державній службі, анти-монопольній діяльності, податковій сфері, митній службі, приватизації майна, захисті навколишнього середовища.

Процедуру проведення контролю можна класифікувати на основі виділення основних етапів (стадій) контрольного виробництва, серед яких: вибір об'єкта контролю, визначення мети і прийомів контролю, визначення кола контролюючих суб'єктів, які будуть брати участь у здійсненні перевірок, прийняття рішень щодо проведення контролю, організаційних дій, пов'язаних з ознайомленням з існуючою інформацією про об'єкт контролю, вибору методів контролю, аналізу і встановлення фактичного стану об'єкта контролю, ухвалення рішення за результатами контролю, інформування відповідних органів, виконання рішень, прийнятих за результатами перевірок [11, с. 120].

Методи контролю такі. Контроль здійснює група фахівців, проводять його планово і позапланово, перевірки підлягають як окремі ланки (операційний контроль), так і вся робота в цілому (лінійний контроль). Суб'єкту, що перевіряється, завжди залишається право на пояснення й оскарження. Свої висновки перевіряючий передає керівному органу, який призначив ревізію і перевірку. Застосовується метод розмежування контролю й ієрархії, тобто ті, хто здійснюють перевірку, самі не можуть приймати рішення. Тільки керівник, який призначив ревізію чи перевірку, має право розглядати отримані результати і вживати заходів, передбачених законом, а також забезпечувати контроль за виконанням рішень, прийнятих за результатами перевірок чи ревізій.

Контрольні органи повинні бути незалежними від політичних методів впливу.

За часовими параметрами контроль буває: попередній, поточний і кінцевий.

Попередній контроль – це контроль, що здійснюється до початку реалізації того чи іншого проекту, до приведення акта до виконання. Тому контроль на цій стадії має характер оцінки, аналізу стану чи констатації формального дотримання чинного

законодавства. Він повинен забезпечувати ефективний підбір людських, матеріальних і фінансових ресурсів, необхідних для нормального функціонування контрольних органів у процесі досягнення поставлених завдань [12, с. 23-31]. Основні способи попереднього контролю – реалізація правил, процедур і лінії поведінки, тверде виконання якої є гарантією впевненості, що робота розвивається в правильному напрямі. Попередній контроль досить ефективний, бо контролер може заборонити діяльність, яка не відповідає встановленим критеріям.

Поточний контроль визначає стан об'єкта в процесі виконання операції і здійснюється безпосередньо під час самої роботи у вигляді перевірок, обліку, дослідження, ревізії, спостереження. Цей вид контролю ґрунтується на складанні й аналізі показників роботи до її початку і після отриманих результатів. Для цього застосовується зворотний зв'язок, що дає можливість повідомити об'єкт контролю про помилки, виявлені у процесі перевірки. Усі системи зі зворотним зв'язком характеризуються тим, що вони: мають завдання, використовують зовнішні ресурси, переробляють зовнішні ресурси для внутрішнього використання. Під час поточного контролю зворотний зв'язок використовується в ході виконання самої роботи. Цей вид контролю дає можливість проводити систематичну оцінку стану справ і їх корекції за допомогою цілеспрямованих заходів, що розробляються безпосередньо після виявлення відхилень від запланованого стану.

При кінцевому контролі зворотний зв'язок використовується після того, як робота виконана. Фактично отримані результати порівнюють із установленими вимогами (нормативами). Сам по собі цей вид контролю не дуже ефективний, оскільки контрольна операція тільки констатує ситуацію, що фактично склалася після виконання рішення. Однак кінцевий контроль виконує дві важливі функції: надає інформацію, необхідну для врахування майбутніх ситуацій, і сприяє правильній мотивації.

Розвиваючи конституційну та нормативну базу контрольної діяльності, можна створити ефективну систему контролю в Україні.

Правове забезпечення системи контрольної влади в Україні засновано на безлічі законодавчих актів, які регулюють окремі види контрольних органів. Немає єдиного акта, який би охоплював всі галузі діяльності держави щодо здійснення контрольних повноважень.

Визначається необхідність у конституційному оформленні й законодавчому регулюванні особливостей контрольної влади з прийняттям Закону України «Про систему контролю та контрольної влади», що забезпечить здійснення ефективного контролю за різними напрямками державної влади.

Контрольна діяльність ґрунтується на певних принципах.

У науці та практиці конституціоналізму визначені як загальні принципи здійснення контрольної влади, так і інституціональні, наприклад принцип імперативності, реординації і т. ін. Але це не означає, що вищезазначені принципи буквально сформульовані в законодавстві та, насамперед, в Основному Законі. Отже, у науці під принципом розуміють основні, вихідні положення певної теорії, вчення, науки, тому він може бути як явним, так і не явним, а також інтуїтивним. У правовому аспекті принципи можна визначити як принципи-реалії і принципи-ідеї. Принципи-реалії відображають основу функціонування відповідного суспільства і держави, а принципи-ідеї – тільки уявлення про те, які суспільні результати повинні бути досягнуті в майбутньому. Перші з них реально відображають ті суспільні відносини, що вже склалися

в державно-правовій практиці (наприклад, принцип поділу здійснення влади), а другі є основою і визначають напрями розвитку суспільства і держави (наприклад, принципи-ідеї, виражені нормами про те, що Україна є демократичною, правовою, соціальною державою). Принципи права, з точки зору їх нормативного закріплення, бувають двох видів: принципи-норми і принципи, що виводяться з правових норм шляхом їх тлумачення, роз'яснення і з'ясування. З розвитком контрольної влади, безумовно, виникнуть і одержать як соціальне, так і юридичне закріплення нові її принципи. При цьому пріоритетними є, звичайно, загальні принципи, що були перераховані вище, властиві всім чи більшій частині форм здійснення контрольної влади. Відповідно, у теперішньому розумінні правової держави загальними принципами контрольної влади, що мають певне вираження й у чинній Конституції України, можна назвати:

- **незалежність** контрольної влади (вона може забезпечуватися способами, аналогічними тим, що застосовуються при формуванні й діяльності інших галузей влади);
- принцип **об'єктивності** контролю передбачає аналіз реальних фактів і всебічність їх розгляду;
- **дієвість** контролю складається з реальних наслідків виявлення порушень чинного законодавства, прийнятих норм і правил;
- контрольна галузь влади повинна бути максимально **деполітизована** (для формування правової держави потрібна активна контрольна влада, що забезпечує охорону закону поза залежністю від політичних пристрастей і політичної доцільності);
- контрольна влада зобов'язана діяти на основі принципу **гласності** (всі результати її перевірок повинні публікуватися у спеціальному віснику, винятки можуть складати тільки дані, що належать до державної таємниці);
- **спеціалізація** органів контрольної влади при здійсненні різних перевірок, виявленні та розслідуванні фактів правопорушень, які скоїли посадові особи державних органів;
- **системність контрольних органів** (контрольна влада має складатися із системи органів, що виконують різні контрольні функції і мають різний об'єкт контролю);
- **законність** (контрольні органи зобов'язані діяти на основі спеціального закону про систему контролю і контрольної влади з дотриманням законодавства України);
- **відповідальність** (контрольні органи повинні гарантувати надійність наданої ними інформації і нести відповідальність за подання недостовірної інформації);
- при здійсненні контролю необхідно дотримання принципу **систематичності, регулярності**.

Висновки. Контрольна влада визначається наступними рисами: має особливу систему законодавства, яка регулює її організацію і діяльність; включає особливі види інститутів її здійснення; має специфіку юридичної природи актів відповідних інститутів. При цьому здійснення контролю як суспільно значимої функції визначає сутність поняття «контрольна влада».

На підставі аналізу чинної Конституції України стверджується про іманентність їй ідеї контрольної влади. Ця ідея виражена в контексті, але тенденція свідчить, що згодом вона може бути виражена буквально. У певному розумінні її інститутам вже притаманні сучасні конституційні моделі. Зокрема, це Конституційний Суд України, Прокуратура України, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, Рахункова палата, Антимонопольний комітет України, Національна Рада України з питань телебачення і радіомовлення. Завдання затвердження цих інститутів як цілісності сприятиме підвищенню ефективності державної влади в Україні.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гарашук В. Стандарти державного контролю / В. Гарашук // Право України. — 2002. — № 8. — С. 83-91.
2. Афанасьев В.Г. Научное управление обществом / В.Г. Афанасьев. — М. : Юр-Инком, 1973. — 276 с.
3. Краткая философская энциклопедия. — М. : Норма, 1994. — 567 с.
4. Андерш Ф. Словник юридичних термінів / Ф. Андерш. — К. : Тандем, 1994. — 322 с.
5. Цветков В.В. Реформування державного управління в Україні / В.В. Цветков. — К. : Оріяни, 1998. — 407 с.
6. Конституционная законность и прокурорский надзор : сб. науч. тр. — М. : Юристь, 1994. — 436 с.
7. Чиркин В.Е. Государствоведение / В.Е. Чиркин. — М. : Юристь, 1999. — 311 с.
8. Алексеев С.С. Общая теория права / С.С. Алексеев. — М. : Юристь, 1981. — 412 с.
9. Студеникина М.С. Государственный контроль в сфере управления / М.С. Студеникина. — М. : Наука, 1974. — 164 с.
10. Горшенев В.М. Контроль как правовая форма деятельности / В.М. Горшенев, И.Б. Шахов. — М. : Юрид. лит., 1986. — 213 с.
11. Сушко Л. Зміст контрольної діяльності органів державної влади / Л. Сушко // Право України. — 2007. — № 9. — С. 118-131.
12. Нижник М. Контроль у сфері державного управління / М. Нижник, О. Машков // Вісник УАДУ. — 1998. — № 2. — С. 23-31.

УДК 340.12

Шейна А. М., здобувач кафедри теорії та історії держави і права ЛьвДУВС

Генеза уявлень про демократію як онтологічну основу принципу демократизму у праві

З'ясовується розуміння демократії у різні історичні періоди. Виявляються спільні і відмінні риси античної і сучасної демократії. Досліджується взаємозв'язок демократії і принципу демократизму у праві.

Ключові слова: демократія, принцип демократизму, народовладдя, держава, громадянське суспільство.

Выясняется понимание демократии в разные исторические периоды. Выявляются общие и отличительные черты античной и современной демократии. Исследуется взаимосвязь демократии и принципа демократизма в праве.

Ключевые слова: демократия, принцип демократизма, народовластие, государство, гражданское общество.

It turns understanding of democracy in different historical periods. So too common and distinctive features of ancient and modern democracy. We study the relationship of democracy and the principle of democracy in the right.

Key words: democracy, the principle of democracy, people power, the government, civil society.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку суспільства, демократія претендує бути домінуючою формою державного правління у більшості країн світу. Її переваги полягають не лише в тому, що вона забезпечує народовладдя, дотримання прав і свобод громадян, захист і збереження людської гідності, проголошення загальносоціальних цінностей (свобода, справедливість, рівність), але й сприяє